

Datum: 12-12-2023

Volnummer: 2023-2024/07

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding

---

Garandeer gezonde schoolmaaltijden voor elk kind

Leerkrachten en schooldirecties in Vlaanderen kaarten al jaren aan dat kinderen met honger op school zitten. Ook in het Vlaams Parlement zijn daarover de laatste jaren, maanden en weken regelmatig vragen gesteld aan de Vlaamse Regering en resoluties en conceptnota's ingediend.¹

Van 1 januari tot 30 juni 2024 is België voorzitter van de Raad van de Europese Unie. Armoedebestrijding wordt een van de speerpunten van dat voorzitterschap. Er komt een lijst van aanbevelingen, onder andere na raadpleging van verschillende belanghebbenden en actoren uit de kindsector. Dit advies wil daaraan een bijdrage leveren.

Een van de doelstellingen van de 'Europese Kindgarantie' is dat kinderen minstens één gezonde maaltijd per schooldag moeten krijgen. Vlaanderen is een van de weinige regio's in Europa die te weinig ambitie toont om die doelstelling te halen. Gezonde schoolmaaltijden zijn een schakel in het kinderarmoedebeleid met een direct positief effect op het leven van kinderen en jongeren nu en hun kansen in de toekomst.

Het argument dat maaltijden aanbieden geen opdracht van de school is, is volgens ons net een argument om scholen daarin te ondersteunen. En om een ruimer beleid voor gezonde schoolmaaltijden uit te werken en daarin te investeren. Wij horen nu geregeld van leerkrachten en directies dat ze niet anders kunnen dan maar zelf een project of noodoplossing op te zetten voor kinderen met een lege brooddoos. Dat doen ze omdat ze bezorgd zijn over het welzijn van die kinderen én omdat kinderen met honger niet tot leren komen.

Kinderen hebben recht op een behoorlijke levensstandaard, onderwijs, leerkansen, gezonde voeding. Het is de ultieme verantwoordelijkheid van de overheid om daarin te voorzien. Er is een betere aanpak mogelijk dan ad-hoc initiatieven. Daarom pleiten we voor een algemeen Vlaams beleid. Een beleid dat ervoor zorgt dat elke Vlaamse school, van kleuter- tot secundair onderwijs al haar leerlingen op schooldagen – minstens 4 keer per week – een kosteloze of betaalbare gezonde schoolmaaltijd voorschotelt.

Gezonde schoolmaaltijden hebben veel voordelen:

- Scholen bereiken bijna alle kinderen tussen 2,5 en 18 jaar.
- Het heeft positieve effecten op gezondheid, door zowel ondervoeding als obesitas tegen te gaan.
- Schoolmaaltijden zijn een ideale manier om aan gezondheidspreventie te doen.
- Kosteloze of betaalbare schoolmaaltijden verlichten de druk op gezinnen met schoolgaande kinderen. Ze ontlasten ouders hun budget en de tijd die ze aan maaltijden moeten besteden.
- Ze verhogen de onderwijskwaliteit op twee manieren:
  - Ze verbeteren de concentratie en leerprestaties van de leerlingen.

- Ze zorgen dat de pedagogische schoolmedewerkers kunnen focussen op onderwijs en leerlingenbegeleiding.

Veel voorbeelden van schoolmaaltijdenbeleid in andere Europese landen kunnen Vlaanderen inspireren. Er zijn ook verschillende aanpakken mogelijk.

Wel zijn er belangrijke randvoorwaarden om rekening mee te houden in een schoolmaaltijdenbeleid:

- Werk een Vlaanderen breed beleid uit.
- Ontwikkel een algemeen en niet-stigmatiserend beleid.
- Besteed de nodige aandacht aan kwaliteit, smaak en setting van de maaltijden.
- Schaf lunch- en dutjesbijdragen af.
- Voer samen met de aangeboden maaltijden ook een beleid rond voedingsinformatie en voedingseducatie.
- Betrek kinderen, jongeren en alle belanghebbenden bij de gezonde schoolmaaltijden.
- Heb ook oog voor de kinderen die niet naar school gaan.

Zet het belang van het kind altijd centraal. Kinderarmoede staat niet op zich. Kinderen in armoede groeien op in een gezinscontext van armoede. Je kan dat niet los van elkaar zien. Zoals artikel 27 van het Kinderrechtenverdrag stelt hebben ouders de eerste verantwoordelijkheid voor het waarborgen van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind. Maar de overheid moet ouders ondersteunen om die verantwoordelijkheid te kunnen opnemen. Daarom pakt een goed en verstandig beleid kinderarmoede ook structureel aan. We sommen onze belangrijkste aanbevelingen voor een structurele beleid nog eens op aan het eind van dit advies.

1. Geef kinderen écht garantie op bescherming tegen armoede

150.000 kinderen in armoede in Vlaanderen²

12,7% van de kinderen in Vlaanderen groeit op in een gezin in armoede. De cijfers over kinderarmoede zijn dus hoger dan de gemiddelde Vlaamse armoedecijfers (10%). Het armoederisico hangt samen met de gezinssamenstelling. In eenoudergezinnen loopt 26% van de kinderen risico op armoede en 31% van de alleenstaande ouders zegt moeilijk rond te komen. 6% van de minderjarigen zit in een situatie van ernstige materiële en sociale deprivatie. Bijna 1 op de 5 kinderen leeft in een gezin dat geen onverwachte uitgaven van 1.000 euro aankan en 15% van de kinderen kan geen week buitenshuis op vakantie. Regelmatig meedoen met vrijetijdsactiviteiten is niet haalbaar voor ongeveer 1 op de 10 kinderen. Opmerkelijk is ook het verschil naar gelang van het aantal kinderen in het gezin. 12% van de gezinnen met drie of meer kinderen leeft onder de armoedegrens. Bij kleinere gezinnen is dat aandeel lager³.

Armoede bij kinderen vraagt extra aandacht

Armoede is een structureel maatschappelijk fenomeen. En kinderen in armoede leven uiteraard niet geïsoleerd van hun ouders, hun gezin en die bredere maatschappelijke context.

² Agentschap Opgroeien, [Lokaal dashboard kinderen in kansarmoede](#)

³ Guio en Van Lancker (2023) Deprivatie bij kinderen in België en zijn gewesten: wat zeggen de nieuwe data? Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting

Daarom pleiten we altijd voor een breder, structureel armoedebeleid, zoals we deden in eerdere standpunten en adviezen.⁴

Tegelijk is het nodig extra aandacht te besteden aan armoede bij kinderen, want:

- Het armoederisico bij kinderen ligt hoger dan gemiddeld bij de bevolking.
- Kinderen beleven armoede op hun eigen manier.
- Kinderen ervaren zelf de gevolgen van armoede, niet alleen thuis, maar ook daarbuiten: op school en in hun vrije tijd.
- Kinderen ondergaan armoede niet passief, ook al zijn ze afhankelijk van hun ouders.
- De gevolgen van armoede in de kindertijd blijven ook later nog sterk doorwegen.⁵

België is verplicht om kinderarmoede te bestrijden

Leven in armoede zet heel wat kinderrechten uit het VN-Kinderrechtenverdrag heel zwaar onder druk, zoals het recht op overleven en zich ontwikkelen, op gezondheid en gezondheidszorg, op een passende levensstandaard, op onderwijs en op vrije tijd (artikel 6, 24, 27, 28 en 31). België ratificeerde het VN-Kinderrechtenverdrag. Sinds 1991 is het bindend voor België. Kortom: België en zijn deelstaten zijn verplicht om al die rechten van kinderen in armoede te realiseren.

Met de Kindgarantie⁶ verbinden alle EU-landen, dus ook België, zich ertoe om kinderarmoede en uitsluiting intensief te bestrijden en alle kinderen volop te laten participeren in de samenleving. De aanbeveling over de Europese Kindgarantie is aangenomen op de Raad van de Europese Unie op 14 juni 2021. Ze past in een bredere EU-strategie voor kinderrechten en in de Europese pijler voor sociale rechten. De nadruk ligt op kinderen in kwetsbare situaties.

Het doel van de **Europese Kindgarantie** is sociale uitsluiting te voorkomen en te bestrijden door te garanderen dat kinderen in nood effectief toegang krijgen tot:

- Gratis kinderopvang
- Gratis onderwijs (inclusief schoolactiviteiten en minstens één gezonde maaltijd per schooldag)
- Gratis gezondheidszorg
- Gezonde voeding
- Gepaste huisvesting

Het actieplan gaat niet ver genoeg

Elke lidstaat had de tijd om een nationaal kindgarantiecoördinator aan te stellen en een actieplan te ontwikkelen dat verduidelijkt hoe de Kindgarantie op nationaal niveau toegepast wordt. De coördinatie ligt voor België bij de POD Maatschappelijke Integratie, met aanspreekpunten in de gemeenschappen en gewesten. In mei 2022 diende België zijn nationaal actieplan in, dat bestaat uit een lijst van lopend of beslist beleid. Het actieplan moet tweejaarlijks opgevolgd worden en participatief tot stand komen.

Het doel dat België vooropstelt, is 93.000 minder kinderen met armoederisico tegen 2030. Maar het Nationaal Actieplan mist een strategisch kader met doelstellingen en indicatoren die opvolging van de voortgang toelaten. Het is daarom onzeker of de maatregelen in het plan toereikend gaan zijn om de doelstellingen van de Europese Kindgarantie te halen. En meer algemeen, als antwoord op de uitdagingen waarmee kinderen en gezinnen in armoede geconfronteerd worden.

⁴ <https://kinderrechten.be/advies?theme%5B62%5D=62&year=All>

⁵ Kinderrechtencommissariaat (2017) Kinderarmoede bestrijden door 1 euromaaltijden. <https://kinderrechten.be/advies/kinderarmoede-bestrijden-door-1-euromaaltijden>

⁶ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=nl>

Ook de Kinderrechtencoalitie stelde dit in een eerder advies in vraag en gaf een aantal andere terechte punten van kritiek mee.⁷

In dit advies gaan we dieper in op een van de doelstellingen uit de Europese Kindgarantie: voor elk kind minstens één gezonde maaltijd op elke schooldag.

2. Een beleid rond schoolmaaltijden is nodig

Voedseldeprivatie bij kinderen en jongeren is ook bij ons een realiteit

Deprivatie bij kinderen en jongeren houdt ook in een land als het onze voedseldeprivatie in⁸⁹. Op basis van armoede- en leeflooncijfers wordt geschat dat een kwart van de kinderen met honger op school zit. Uit de recente studie van HIVA en HOGENT¹⁰ blijkt dat in Gent 22% van de kleuters op school aankomt zonder ontbeten te hebben. Op sommige scholen is dat probleem heel algemeen, op andere scholen kleiner. In opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin loopt er nu een studie om het probleem van voedseldeprivatie en mogelijke oplossingen beter in kaart te brengen.¹¹

Leerkrachten moeten nu vaak zelf een oplossing verzinnen

Kinderen nemen vaak te weinig of ongezond eten mee naar school. Soms hebben kinderen ook niet ontbeten voor ze op school aankomen. Het staat buiten kijf dat honger een enorme impact heeft op het leervermogen. Als er geen beleid is over schoolmaaltijden, moeten leerkrachten en directies zelf oplossingen verzinnen en organiseren om kinderen toch iets te eten te geven. Ook al is iedereen het erover eens dat dat niet hun opdracht is of mag zijn.

Allerlei initiatieven ontstonden bottom-up. Sommige ad hoc, sommige lokaal, sommige breder, vanuit liefdadigheidsinitiatieven, en ook sommige lokale besturen nemen serieuze maatregelen om kinderen schoolmaaltijden te serveren.

Er is een betere aanpak mogelijk dan die ad-hocinitiatieven. Daarom pleiten we voor een algemeen Vlaams beleid dat garandeert dat kinderen een gezonde maaltijd kunnen krijgen op school.

---

⁷ Kinderrechtencoalitie Vlaanderen (2023) Van gunst naar garantie – meer ambitie voor het Belgische actieplan EU-Kindgarantie.

<https://www.kinderrechtencoalitie.be/wp-content/uploads/2023/04/Standpunt-Van-gunst-naar-garantie.-Meer-ambitie-voor-het-Belgische-Actieplan-EU-Kindgarantie-final.pdf>

⁸ Een deprivatie-indicator omvat een meer directe benadering van kinderarmoede, omdat de indicator gericht is op vastleggen wat nodig is vanuit het standpunt van de kinderen zelf. Vanuit theoretisch oogpunt is de indicator gebaseerd op het concept 'relatieve deprivatie': 'Van individuen, gezinnen en bevolkingsgroepen kan worden gezegd dat ze in armoede leven wanneer ze niet over de middelen beschikken om het soort voedsel in huis te halen, deel te nemen aan activiteiten en over de levensomstandigheden en voorzieningen te beschikken die gebruikelijk zijn, of in ieder geval algemeen worden aangeprezen of goedgekeurd in de samenlevingen waar ze deel van uitmaken. Hun middelen liggen zo ver onder die van het gemiddelde individu of gezin dat ze in feite uitgesloten zijn van gewone leefpatronen, gewoonten of activiteiten.' Zie ook <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/materiele-en-sociale-deprivatie-een-nieuwe-indicator-om-armoede-te-meten>

⁹ Guio en Van Lancker (2023) Deprivatie bij kinderen in België en zijn gewesten: wat zeggen de nieuwe data? Koning Boudewijnstichting

¹⁰ Nicaise, Havermans, de Maegd e.a. (2023) Lekker(s) Op School – Evaluatie van een pilootproject rond gezonde voeding in acht Gentse kleuterscholen. https://stad.gent/sites/default/files/media/documents/20231127_Finale%20versie_beleidssamenvatting%20en%20aanbeveling.pdf

¹¹ Project 'Lege brooddozen en toegankelijke schoolmaaltijden', door UGent en Vlaams Instituut Gezond Leven, en gefinancierd door agentschap Zorg en Gezondheid

De overheid mag een oplossing voor kinderen met honger op school niet overlaten aan liefdadigheidsinitiatieven

Kinderen hebben recht op een behoorlijke levensstandaard, onderwijs, leerkansen, gezonde voeding. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om daarin te voorzien. In de General Comment nr. 15,¹² over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid, verwijst het VN-Kinderrechtencomité duidelijk naar de rol van scholen:

Gezondheidszorg op scholen biedt een belangrijke gelegenheid voor gezondheidsbevordering en om te screenen op ziekten, en vergroot de toegankelijkheid ervan voor schoolgaande kinderen.

Meer nog, het stelt in artikel 46:

Schoolmaaltijden zijn gewenst zodat alle leerlingen één volledige maaltijd per dag ontvangen; bovendien kunnen leerlingen zich op school ook beter concentreren en kan het ervoor zorgen dat er meer kinderen naar school gaan. Het Comité adviseert dit te combineren met voorlichting over voeding en gezondheid, waaronder de aanleg van schooltuintjes en training van leerkrachten ter verbetering van de voeding en gezonde eetgewoonten van kinderen.

In het Nationaal Actieplan Kindgarantie van 2022 nam Vlaanderen geen actie op voor gezonde schoolmaaltijden. Er zijn ook geen plannen in de toekomst. Wij betreuren dat en hopen dat Vlaanderen het bijstuurt bij de herziening in 2024. Toegankelijke gezonde schoolmaaltijden zijn een schakel in het kinderarmoedebeleid met een direct positief effect op het leven en het leren van kinderen en jongeren nu, en op hun kansen later.

3. Een beleid rond schoolmaaltijden is om verschillende redenen een goed idee

Scholen bereiken nagenoeg alle kinderen vanaf 2,5 jaar

In de strijd tegen kinderarmoede moeten de maatregelen beschikbaar en toegankelijk zijn. Gezonde maaltijden op school garanderen een direct en bijna volledig bereik van alle kinderen vanaf 2,5 jaar. De iets meer dan 1,2 miljoen leerlingen uit het Vlaamse basis- en secundair onderwijs zijn met uitzondering van feestdagen en vakantieperiodes elke weekdag op school. Er is dus geen betere plek om kinderen en jongeren te bereiken over sociaaleconomische, culturele en leeftijdsverschillen heen, en ook geen andere plek waar ze zo vaak samenkomen.

Gezonde schoolmaaltijden hebben een positief effect op de gezondheid van kinderen

Op basis van studies in Europese landen weten we dat wat kinderen meebrengen naar school vaak ongezond en onevenwichtig is, los van hun socio-economische status.¹³

¹²VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2013) General Comment nr. 15: Over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid. [General-comment-15.docx \(live.com\)](#)

¹³In Guio (2023) Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target? In: Children & Society. 2023;37:1627–1645.

Schoolmaaltijden gaan voedselonzekerheid en honger tegen

Gezonde schoolmaaltijden zijn een efficiënte manier om te zorgen dat zoveel mogelijk kinderen en jongeren de nodige voedingsstoffen binnenkrijgen. In Griekenland kampte 64% van de kinderen met voedselonzekerheid vóór de invoering van schoolmaaltijden. Daarna daalde dat percentage significant met 6,5% per maand. In Finland zien ze dat de consumptie van voedsel in scholen op maandagen 20% hoger ligt dan op andere weekdays.¹⁴

Een internationale overzichtsstudie toont aan dat voedsel- en voedingsinterventies op school in staat waren om voedingsgedrag, gezond eten en lichaamsgewicht te verbeteren. Voedselgerichte interventies met een omgevingsaanpak en interventies met verschillende componenten (maaltijden, gezonde voeding bevorderen en educatie) waren het meest effectief.

Schoolmaaltijden verminderen het risico op obesitas

Gezonde schoolmaaltijden verminderen het risico op overgewicht. Studies in Denemarken, Finland, Noorwegen, Japan, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk tonen aan dat kinderen die schoolmaaltijden kregen niet alleen gezonder aten op school, maar ook daarbuiten gezondere keuzes maakten. Naast ondervoeding is obesitas een belangrijk gezondheidsprobleem. Uit de Belgische Gezondheidsenquête van 2018¹⁵ blijkt dat 16% van de jongeren tussen 2 en 17 jaar in het Vlaamse Gewest overgewicht heeft. 5% kampt met obesitas.

De General Comment nr. 15 van het VN-Kinderrechtencomité¹⁶ zegt dat staten obesitas bij kinderen moeten aanpakken omdat er een verband is met vroege tekenen van hart- en vaatziekten, psychologische effecten en vroegtijdige sterfte. De blootstelling van kinderen aan fastfood en drank met een hoog cafeïnegehalte moet beperkt worden.

Art. 47: Staten dienen ook obesitas bij kinderen aan te pakken, aangezien dat in verband gebracht wordt met hoge bloeddruk, vroegtijdige tekenen van hart- en vaatziekten, insulineresistentie, psychologische effecten, en een hogere kans op zwaarlijvigheid als volwassene, en voortijdig overlijden. De blootstelling van kinderen aan fastfood (dat veel vet, suiker of zout en weinig goede voedingsstoffen bevat maar wel calorierijk is), en aan drankjes met veel cafeïne of andere mogelijk schadelijke stoffen dient beperkt te worden. Er dient toezicht te worden gehouden op de marketing van deze middelen – vooral wanneer deze op kinderen gericht is – en controle op de beschikbaarheid op school en andere locaties.

Schoolmaaltijden zijn een belangrijke schakel in gezondheidspreventie

Schoolmaaltijden bieden een mooie kans om gezonde voeding te promoten. Samen eten op school biedt veel leeransen en helpt gezonde eetgewoonten te ontwikkelen. Vrienden gezond zien eten, doet gezond eten. De onderzoekers in Gent¹⁷ stelden vast dat de kennis van gezonde voeding bij kleuters er niet alleen op vooruit gaat. Ze proeven ook veel meer en leren zo een grotere variatie gezond eten te appreciëren.

Kosteloze of betaalbare schoolmaaltijden verlichten de druk op gezinnen met schoolgaande kinderen

De (quasi-)kosteloze schoolmaaltijden verlichten de financiële druk, maar ook de stress bij ouders. We horen van ouders, ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond, dat ze het aanbieden van warme schoolmaaltijden een belangrijke factor vinden in de schoolkeuze.

¹⁴ Guio (2023)

¹⁵ <https://www.sciensano.be/nl/projecten/gezondheidsenquête-0#levensstijl>

¹⁶ VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2013) General Comment nr. 15: Over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid. [General-comment-15.docx \(live.com\)](#)

¹⁷ Nicaise, Havermans, de Maegd e.a. (2023) Lekker(s) Op School – Evaluatie van een pilootproject rond gezonde voeding in acht Gentse kleuterscholen. https://stad.gent/sites/default/files/media/documents/20231127_Finale%20versie_beleidssamenvatting%20en%20aanbeveling.pdf

Ook een enquête van VCOV¹⁸ in februari 2023 toont dat 2 van de 3 ouders wel een aanbod middageten zou willen op scholen waar het er niet is. 64% wil een warme maaltijd en 80% soep. Als er garanties zouden zijn op een gezond en gevarieerd aanbod zou het aantal ouders dat middageten op school wil mogelijk nog hoger liggen.

Ouders die zich minder zorgen moeten maken om financiële of praktische aspecten rond warme, voedzame maaltijden voor hun kinderen 's avonds, krijgen meer tijd en mentale ruimte vrij om hun kinderen te ondersteunen op andere gebieden: huiswerk begeleiden, samen spelen, praten of andere activiteiten doen.

Schoolmaaltijden bemoedigen schoolgaan, verbeteren de concentratie en leerprestaties en verbeteren het welbevinden op school

Schoolmaaltijden kunnen een positieve invloed hebben op prestaties, omdat de kinderen geen honger hebben, maar ook omdat ze de calorieën, vitaminen, mineralen en eiwitten binnenkrijgen die ze nodig hebben. Dat hangt wel af van het patroon van de schooldag. In sommige EU-landen zijn kinderen rond lunchtijd klaar met school en dus zijn die voordelen niet zo groot als in andere landen, zoals België, waar op vier schooldagen ook in de namiddag les is. In sommige programma's die nu lopen, bijvoorbeeld in scholen in Gent, wordt ook geëxperimenteerd met 'inloop-ontbijten'. Ook die doen het welbevinden bij de kinderen stijgen, en daarmee ook hun aanwezigheid op school.

Uit het onderzoek blijkt dat schoolmaaltijden de aanwezigheid op school verhogen.¹⁹ Ook het LEOS-project kwam tot die conclusie bij kleuters.²⁰ De aanwezigheid op school neemt niet alleen toe, de kinderen participeren ook meer in de klas, met betere taalontwikkeling tot gevolg.

Met georganiseerde schoolmaaltijden kunnen de pedagogische schoolmedewerkers beter hun werk doen

Ondanks de hoge werkdruk proberen steeds meer scholen de grootste honger bij leerlingen te stillen. Ze hebben daar niet de nodige mensen voor. Als er een meer structurele aanpak van het voedselprobleem bij hun leerlingen zou zijn en scholen daarvoor de nodige logistieke en administratieve ondersteuning zouden krijgen, zouden de pedagogische schoolmedewerkers zelf minder bezig moeten zijn met ad-hocoplossingen voor leerlingen die zich door honger niet kunnen concentreren op de leeractiviteiten. Leerkrachten en begeleiders zouden dan meer kunnen focussen op hun onderwijstaken, wat het leren van alle leerlingen ten goede zou komen.

4. Het positieve effect van degelijk schoolmaaltijdenbeleid is bewezen in verschillende andere Europese landen

Finland als voortrekker

Finland is voor schoolmaaltijden een enorme voorloper. Het land serveert al sinds 1948 universeel gratis schoolmaaltijden aan alle kinderen die naar school gaan: kleuters en basisschoolleerlingen, scholieren

¹⁸ VCOV vzw (2023) Bevraging ouders over middageten op school. [Rapport bevraging ouders over middageten op school \(febr 2023\) \(vcov.be\)](https://vcov.be)

¹⁹ Guio (2023) Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target? In: Children & Society. 2023;37:1627–1645.

²⁰ Nicaise, Havermans, de Maegd e.a. (2023) Lekker(s) Op School – Evaluatie van een pilootproject rond gezonde voeding in acht Gentse kleuterscholen. https://stad.gent/sites/default/files/media/documents/20231127_Finale%20versie_beleidssamenvatting%20en%20aanbeveling.pdf

op de middelbare school en leerlingen in het lager beroepsonderwijs. Het beschouwt gratis schoolmaaltijden als een holistisch pedagogisch en sociaal instrument, dat veel verder gaat dan voeding alleen. Terwijl ze eten, leren leerlingen sociaal te zijn en interactievaardigheden te ontwikkelen. Schoolmaaltijden worden er beschouwd als een centraal onderdeel van het hele onderwijscurriculum.

Bijna alle Europese lidstaten hebben ondertussen een schoolmaaltijdenbeleid

Volgens een overzichtsstudie van Guio²¹ bieden veel Europese landen gratis schoolmaaltijden aan. Sommige landen doen dat voor alle schoolgaande kinderen, ongeacht hun sociale klasse, als onderdeel van een gelijkkansenaanpak van de volksgezondheid (Luxemburg, Estland, Finland, Zweden). Andere doen het alleen voor bepaalde leeftijdsgroepen, meestal in het basisonderwijs (Kroatië, Letland, Litouwen). Weer andere landen kiezen voor gratis maaltijden voor kinderen uit gezinnen met een laag inkomen (Duitsland, Cyprus, Spanje, Hongarije, Malta, Slovenië, Slowakije, Portugal, Polen en Tsjechië). Nog andere landen kiezen ervoor om alleen in achterstandsscholen gratis maaltijden te serveren, met beperkingen voor de selectie van die scholen (Griekenland, Ierland, Roemenië en Nederland).

Ook de andere regio's in België doen meer

Amper een handvol landen of regio's in de EU heeft geen beleid voor gratis schoolmaaltijden. Vlaanderen is er daar een van. Vlaanderen heeft geen regelgevend kader over gezonde, duurzame voeding op scholen. De Vlaamse voedselstrategie besteedt wel aandacht aan gezonde voeding in de schoolomgeving, maar legt zichzelf geen concrete doelstellingen en budgetten op.

Lokaal lopen er in Vlaanderen wel interessante projecten, bijvoorbeeld – maar niet alleen – in Antwerpen en Gent.

In de Federatie Wallonië-Brussel zette ONE (*Office de la Naissance et de l'Enfance*) een project op dat nu al 20.000 kinderen in kansarme scholen bereikt. Ze startten in 2018 met 6 miljoen euro budget per jaar en groeiden ondertussen naar een investering van 21 miljoen euro per jaar. Ze bekijken er nu hoe ze de gratis maaltijden in het basisonderwijs duurzaam kunnen inschrijven in een decreet. Doel is onder andere overgewicht bij kinderen en jongeren verminderen en de kwaliteit van het voedselaanbod verbeteren.²²

De Duitstalige Gemeenschap biedt warme maaltijden aan in alle scholen, voor een kleine prijs (1,5 tot 4,5 euro). Het project heet 'Zentralküche'. Het doel is te leren over gezonde en evenwichtige voeding, maar het project gaat breder: het heeft oog voor lokale producten, duurzaamheid en het sociale aspect van eten.²³

5. Een schoolmaaltijdenbeleid is haalbaar en betaalbaar

Het is organiseerbaar

Het aantal scholen dat warme maaltijden aanbiedt, gaat al jaren in dalende lijn. Er zijn wel grote regionale verschillen. Uit de enquête van VCOK²⁴ blijkt dat in West-Vlaanderen 9 op de 10 scholen warme maaltijden aanbieden en in Limburg maar 1 op de 10.

²¹ Guio (2023) Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target? In: *Children & Society*. 2023;37:1627–1645.

²² Thematisch seminarie 'voeding' van 23 juni 2023, POD Maatschappelijke integratie, door Sofie Dumortier en Noémie Wouters.

²³ Thematisch seminarie 'voeding' van 23 juni 2023, POD Maatschappelijke integratie, door Sofie Dumortier en Noémie Wouters.

²⁴ VCov vzw (2023) Bevraging ouders over middageten op school. [Rapport bevraging ouders over middageten op school \(febr 2023\) \(vcov.be\)](https://www.vcov.be)

Dat betekent dat het niet onmogelijk of onhaalbaar is om het te organiseren. Het loont de moeite om te bekijken waar het systeem goed werkt, hoe het zit met de kwaliteit van de voeding, en welke lessen we daaruit kunnen trekken.

Er is draagvlak

De publieke verontwaardiging is terecht groot als verhalen in de media komen van kinderen die in armoede leven. In de enquête van VCOK gaat 73,9% van de ouders (helemaal) akkoord met de stelling 'kinderen die opgroeien in armoede moeten op school gratis middageten krijgen'.²⁵

Ouders vinden het belangrijk dat er een gezond en gevarieerd kwaliteitsaanbod van middageten is op school. Voor ouders zijn warme maaltijden op school vaak een factor die ze laten meetellen in hun schoolkeuze. Voor gezinnen betekent het minder stress als kinderen 's middags op school al een voedzame, gezonde maaltijd kregen. Ook scholen vragen om daar financiële, administratieve en logistieke ondersteuning voor te krijgen.

Het is betaalbaar

De sociale kosten-batenanalyse van de Rockefeller Foundation²⁶ in de VS toont aan dat schoolmaaltijden de gemeenschap minstens dubbel zoveel baten opleveren als kosten (in termen van gezondheid, armoedebestrijding en welvaart op langere termijn). In de VS is daarom al in 2010 besloten om gratis maaltijden voor alle leerlingen te promoten in alle scholen waar het aantal gerechtigden groter is dan 40%, met subsidies van de federale overheid. Voorbeelden uit andere landen²⁷ en ook het proefproject in Wallonië en Brussel²⁸ tonen aan dat gezonde schoolmaaltijden betaalbaar zijn. Er bestaat al een Europese basissubsidie voor schoolfruit, schoolgroenten en schoolmelk.²⁹ Als Vlaanderen die aanvult, kan de reikwijdte ervan vergroten.

6. Werk een Vlaanderen breed schoolmaaltijdenbeleid uit dat rekening houdt met belangrijke randvoorwaarden

In Vlaanderen lopen interessante lokale proefprojecten en onderzoeken. De studie van Nicaise en anderen³⁰ evalueert projecten in kleuterscholen in Gent. Het onderzoek van Van Lippenvelde en het Instituut Gezond Leven³¹ brengt de problematiek in Vlaanderen beter in kaart en biedt ook meer inzicht in welke praktijken goed werken. Daarnaast zijn er de vele buitenlandse voorbeelden waaruit inspiratie en goede praktijken te halen zijn.

Positieve resultaten hangen af van de kwaliteit van de schoolmaaltijden en van hoe ze geserveerd worden. Om de voordelen te maximaliseren, moeten schoolmaaltijden gepaard gaan met goed onderbouwde kwaliteitsnormen en een goed uitgewerkt toezicht op de realisatie van die normen. Goede voorbeelden van die normen en richtlijnen zijn te vinden in Finland³² en Slovenië.³³

²⁵ VCOK vzw (2023) Bevraging ouders over middageten op school. [Rapport bevraging ouders over middageten op school \(febr 2023\) \(vcov.be\)](https://www.vcov.be)

²⁶ Rockefeller Foundation (2021), True cost of food: school meals case study, Rockefeller Foundation / Center for Good Food Purchasing. <https://www.rockefellerfoundation.org/report/true-cost-of-food-school-meals-case-study/>

²⁷ Guio (2023) Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target? In: Children & Society. 2023;37:1627–1645.

²⁸ Thematisch seminarie 'voeding' van 23 juni 2023, POD Maatschappelijke integratie, door Sofie Dumortier en Noémie Wouters.

²⁹ <https://lv.vlaanderen.be/subsidies/scholen/schoolfruit-groenten-en-melk>

³⁰ Nicaise, Havermans, de Maegd e.a. (2023) Lekker(s) Op School – Evaluatie van een pilotproject rond gezonde voeding in acht Gentse kleuterscholen. https://stad.gent/sites/default/files/media/documents/20231127_Finale%20versie_beleidssamenvatting%20en%20aanbeveling.pdf

³¹ Project 'Lege brooddozen en toegankelijke schoolmaaltijden', door UGent en Vlaams Instituut Gezond Leven, en gefinancierd door agentschap Zorg en Gezondheid

³² Kangas, O. (2020) In-depth assessment of policies/programmes/projects: Free school meals in Finland. Internal document, second phase of the feasibility study for a child guarantee, Brussels.

³³ Stropnik, N. (2020) Study on the economic implementing framework of a possible EU Child Guarantee Scheme including its Financial Foundation Questionnaire—Slovenia, internal document, second phase of the feasibility study for a child guarantee.

We sommen hieronder enkele afwegingen en voorwaarden op waarmee een schoolmaaltijdenbeleid rekening moet houden.

Werk een Vlaanderen breed beleid uit

Wij pleiten voor een Vlaamsbreed beleid, zodat gezonde schoolmaaltijden toegankelijk zijn voor alle kleuters, leerlingen en scholieren in Vlaanderen, ongeacht waar ze wonen of naar school gaan. We pleiten voor gratis of betaalbare, gezonde middagmaaltijden voor alle leerlingen in alle basis- en secundaire scholen.

De grote voordelen:

- Scholen bereiken bijna alle leerlingen.
- Er kan een omvattend gezondheidsbeleid op school aan gekoppeld worden.

Zo voer je in één klap een armoede- en een gezondheidsbeleid. Rekening houdend met de sociaaleconomische context van de school kunnen alternatieven voor het middagmaal, zoals ontbijt of brooddoosverrijking ook goede opties zijn.

Ontwikkel een algemeen en niet-stigmatiserend beleid

Vanwege de vele voordelen van kosteloze schoolmaaltijden voor alle kinderen vinden we dat die piste zeker overwogen moet worden. Elk kind heeft recht op gezonde voeding.

Een beleid alleen richten op gezinnen met lage inkomens of scholen met een grotere concentratie aan leerlingen uit die gezinnen, heeft belangrijke nadelen. Harde grenzen maken dat ouders van wie de kinderen net geen recht hebben op een gratis schoolmaaltijd, zich uitgesloten voelen. Je kunt denken aan een meer trappergericht systeem van bijdragen, maar dat moet dan weer afgewogen worden tegen een potentieel hoge administratieve last. Die mag in geen geval terechtkomen bij de nu al overbevroegde scholen zelf. Ook in het LEOS-project valt op dat het scenario met selectieve kortingen op warme maaltijden bijna over de hele lijn minder goed scoort dan de twee andere basisscenario's, met voor alle kleuters ofwel een tienuurtje + brooddoosverrijking, ofwel een (quasi) gratis warme maaltijd.³⁴

Schaamte en angst voor stigmatisering en discriminatie zijn zowel bij de ouders als bij de kinderen zelf een groot risico voor het slagen van een schoolmaaltijdenbeleid als je gratis of goedkopere schoolmaaltijden alleen maar serveert voor een bepaalde groep. Een voordeel van maaltijden voor alle kinderen is dat die maatregel niet stigmatiserend is. Uit eerder onderzoek van het Kinderrechtencommissariaat naar 16 praktijken van 1 euromaaltijden blijkt dat dat heel belangrijk is.³⁵ Bovendien komen de andere voordelen van de schoolmaaltijden dan ook niet ten goede aan de andere kinderen. Ouders vinden gedifferentieerde tarieven mogelijk en wenselijk, maar de praktische uitwerking daarvan mag niet stigmatiserend zijn.³⁶ Ook moet elke administratieve drempel voor ouders vermeden worden. Daarom is automatische rechtentoekenning zo belangrijk.

---

³⁴ Nicaise e.a. (2023)

³⁵ Kinderrechtencommissariaat (2017) Kinderarmoede bestrijden door 1 euromaaltijden. <https://kinderrechten.be/advies/kinderarmoede-bestrijden-door-1-euromaaltijden>

³⁶ VCOV vzw (2023) Bevraging ouders over middageten op school. [Rapport bevraging ouders over middageten op school \(febr 2023\) \(vcov.be\)](https://www.vcov.be/rapport-bevraging-ouders-over-middageten-op-school-febr-2023)

Besteed aandacht aan kwaliteit, smaak en setting van de maaltijden

Het spreekt voor zich dat de maaltijden moeten voldoen aan de principes van gezonde voeding. Het voedingsaanbod op Vlaamse scholen voldoet nog niet altijd en overal aan de gezondheidsrichtlijnen van de Vlaamse overheid. Vooral een uitgebreider plantaardig aanbod met grotere groenteporties en meer gezonde, vegetarische alternatieven is wenselijk, blijkt uit studiewerk van het Vlaams Instituut Gezond Leven.³⁷

Ook smaak is van groot belang om succes te hebben. Het helpt ook als kinderen zelf betrokken worden bij wat de maaltijden zijn, wat erin zit, hoe ze gemaakt worden. Er moet met goede kwaliteitsrichtlijnen gewerkt worden, en de uitvoering ervan moet degelijk opgevolgd worden. Zowel op het vlak van voedingswaarde als van smaak. Caters moeten ook rekening houden met voedingsallergieën, religieuze en culturele aspecten. En ze moeten zorgen voor vegetarische opties.

Niet alleen de maaltijden zelf, ook de setting is belangrijk. Is er genoeg tijd om te eten? Is de ruimte waar kinderen en jongeren eten niet te druk? Is er toezicht en hulp? Eten de begeleiders mee aan tafel? Uit gesprekken met jongeren na de Kinderrechtendag in 2021 weten we dat er in de middagpauze soms niet gegeten wordt. Er heerst onder scholieren soms een negatieve cultuur rond eten. Daaraan mag ook niet voorbijgegaan worden.

Schaf de lunch- en dutjesbijdragen af

Al jaren vragen veel scholen in Vlaanderen een bijdrage voor lunchtoezicht. Die bijdragen lopen al gauw op tot 20 euro per kind per maand of meer. De kost van het middagtoezicht is een doorn in het oog van veel ouders.³⁸ Ouders die kampen met betalingsmoeilijkheden besparen nu vaak door hun kinderen net van school af te halen in de middagpauze. Het spreekt voor zich dat die lunch- en dutjesbijdragen net verhinderen dat een belangrijke doelgroep bereikt wordt.

Voer in relatie tot de aangeboden maaltijden ook een beleid rond voedingsinformatie en -educatie

Overheden moeten informatie over gezondheid geven die toegankelijk, begrijpelijk en passend is voor de leeftijd en het opleidingsniveau van kinderen. Kinderen hebben informatie en voorlichting nodig over alle aspecten van de gezondheid om geïnformeerde keuzes te kunnen maken.³⁹

Aanvullende voedingseducatie en andere strategieën moeten kinderen kennis en vaardigheden aanreiken om te kiezen voor gezonder eten en drinken. Bouw mee aan een nieuwe eetcultuur op school. Investeer in pedagogische ondersteuning bij de eetmomenten. Moedig kinderen positief, zonder dwang aan om te genieten van het eetmoment, te proeven en nieuwe smaken te ontdekken.

Gezond eten aanbieden op school in combinatie met voedingseducatie kan het gebruik afremmen van ongezonde junkfood en snoep die we nu vaak in schoolomgevingen vinden. Zowel de Wereldgezondheidsorganisatie als de Hoge Gezondheidsraad bevelen aan de voedselomgevingen van

---

³⁷ Vlaams Instituut Gezond Leven, [Schoolmaaltijden in België | Gezond Leven](#)

³⁸ VCOV vzw (2023) Bevraging ouders over middageten op school. [Rapport bevraging ouders over middageten op school \(febr 2023\) \(vcov.be\)](#)

³⁹ VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2013) General Comment nr. 15: Over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid. [General-comment-15.docx \(live.com\)](#)

scholen te verbeteren.⁴⁰ Ze wijzen op de noodzaak om ongezonde voedingsreclame rond scholen te verbieden, maar ook om btw op groenten en fruit te verlagen en ongezonde voeding hoger te belasten.

Werk een 'whole school food approach' uit. Het Europese project SchoolFood4Change ontwikkelde in 2023 een kader voor een integrale voedingsaanpak, dat scholen in verschillende steden en gemeenten in dertien landen (waaronder Gent en Leuven in België) uittestten en dat later breder uitgerold wordt in verschillende andere steden en gemeenten (waaronder Antwerpen en Schaarbeek).⁴¹

Laat kinderen, jongeren en álle belanghebbenden actief meedenken

Hoe meer aandacht en betrokkenheid van de kinderen, leerkrachten en maaltijdbegeleiders, cateraars, ouders en andere partners, hoe meer kans op slagen een schoolmaaltijdenbeleid heeft.

General Comment nr. 15⁴² stelt dat het recht van het kind om gehoord te worden ook opgaat voor gezondheidsvoorzieningen, welke diensten er nodig zijn, hoe en waar die het best ingericht worden, wat de drempels zijn om er gebruik van te maken, wat de kwaliteit is en moet zijn en hoe kinderen de diensten ervaren. Hoe ouder het kind, hoe meer het ook zelf verantwoordelijkheid kan opnemen voor de eigen gezondheid en ontwikkeling.

Laat kinderen en jongeren actief meedenken over het aanbod en over hoe de maaltijd vorm krijgt. Landen als Slovenië vragen zowel ouders als kinderen zelf regelmatig hoe tevreden ze zijn over de schoolmaaltijden.⁴³ En participatie kan ook verder gaan. In de mate van het mogelijke kunnen kinderen ook mee beslissen over maaltijden, mee betrokken worden bij maaltijden klaarmaken en afruimen.

Ook de ouders erbij betrekken en goede communicatie opbouwen tussen school en ouders, zijn belangrijke voorwaarden. Ouders betrekken bij het schoolgebeuren is positief in het algemeen, maar zeker ook als het gaat om gezondheidspreventie. Verder is het bekend dat kinderen de dingen die ze leren op school ook meenemen naar huis en daar uitleggen.

Heb ook oog voor kinderen die niet naar school gaan

Schoolmaaltijden zijn er alleen voor kinderen die regelmatig naar school gaan. Er is een bewezen verband tussen maatschappelijke kwetsbaarheid en problemen met schoolaanwezigheid, uitsluiting en schooluitval.⁴⁴ Bovendien zijn er kinderen die nog niet naar school gaan, die huisonderwijs krijgen, die langdurig ziek zijn, of die op de een of andere manier geen plek vinden op een school. Daarom moet er ook altijd oog zijn voor die kinderen en moeten programma's over schoolmaaltijden voor die kinderen misschien aangevuld worden met andere maatregelen.

Tot slot blijven de voedingsbehoeften van kinderen ook bestaan in weekends en schoolvakanties. 'Vakantiehonger' is een punt van bezorgdheid. Sommige EU-landen bieden (gedeeltelijk) ook maaltijden aan in de vakantie (Frankrijk, Hongarije, Luxemburg, Malta, Polen, Portugal en Spanje).

---

⁴⁰ Hoge Gezondheidsraad (2022) Advies 9527 – Vermindering van de blootstelling van kinderen, inclusief adolescenten, aan ongezond voedsel via de media en marketing in België. https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/20221010_hgr-9527_reclame_ongezonde_voeding_voor_kinderen_vweb.pdf

⁴¹ Rikolto (2023) Gezonde, toegankelijke voeding op school

⁴² VN-Comité voor de Rechten van het Kind (2013) General Comment nr. 15: Over het realiseren van de grootst mogelijke mate van gezondheid. [General-comment-15.docx \(live.com\)](https://www.unhcr.org/refugees/4d4b6c6c.html)

⁴³ Guio (2023) Free school meals for all poor children in Europe: An important and affordable target? In: Children & Society. 2023;37:1627–1645.

⁴⁴ Guio (2023)

7. Stel het belang van het kind altijd centraal. Een goed en verstandig beleid pakt kinderarmoede ook structureel aan⁴⁵

Kinderarmoede staat niet op zich. Kinderen in armoede groeien meestal op in een gezinscontext van armoede. Je kan dat niet los van elkaar zien. Ouders hebben recht op ondersteuning en bijstand voor de opvoeding van hun kinderen. Ze zijn wel zelf de eerste verantwoordelijken voor een passende levensstandaard voor hun kinderen. Maar de overheid moet ouders ondersteunen om die verantwoordelijkheid te kunnen opnemen.

Trek de laagste uitkeringen en inkomens op tot boven de Europese armoedegrens

Ondersteun gezinnen om uit de armoede te raken. Dat kan niet door ze onder de armoedegrens te houden met te lage uitkeringen. Werk is de beste manier om te ontsnappen aan armoede. Daarvoor is financiële stabiliteit nodig en genoeg begeleiding en andere praktische dienstverlening, zoals flexibele kinderopvang,⁴⁶ een betaalbaar vrijetijdsaanbod voor kinderen, ondersteuning voor kinderen die extra hulp nodig hebben. Alleen dan krijgen ouders financiële en mentale ruimte om een job te zoeken en vol te houden. Begeleiding is de sleutel naar een duurzame oplossing die de kinderrechten kan garanderen. Culpabiliseren werkt niet.

Richt investeringen in het Groeipakket prioritair op de gezinnen die ze het meest nodig hebben

Het groeipakket is hét instrument om de samenhang tussen armoederisico en gezinssamenstelling te doorbreken. Vlaanderen heeft dat in handen. Zorg dat het groeipakket voor gezinnen met een laag inkomen de minimale kost dekt van elk kind. Die gemiddelde minimale kost ramen, kan met de armoedegrens of referentiebudgetten. Het groeipakket verhogen kan onder andere met de sociale toeslag. Ondersteun eenoudergezinnen extra en pas de bedragen automatisch aan volgens de levensduurte (gezondheidsindex) om gezinnen te beschermen tegen de inflatie. Werk met een getrappt systeem waarin de bijslagen verhogen naarmate het inkomen daalt.

Ondersteun en verplicht lokale besturen om een degelijk armoedebeleid te voeren

Kinderarmoede bestrijden doe je door armoede tegen te gaan op gezinsniveau, kinderen extra aandacht te geven en ouders te ondersteunen. Lokale besturen staan het dichtst bij de bevolking. Een degelijk lokaal sociaal beleid benadert armoede vanuit mensenrechten, met participatie en empowerment van mensen in armoede en samen met een netwerk van lokale verenigingen, scholen en gezondheidsdiensten. Het helpt gezinnen hun grondrechten te verkennen en te realiseren en focust op begeleiding op maat. Zorg dat medewerkers van lokale besturen de nodige tijd, ruimte en opleidingen krijgen om dat goed te doen. Grondig inzicht in armoede en de oorzaken ervan is nodig om resultaten te boeken in individuele begeleidingen en in het beleid. Het lokaal bestuur kan een doorslaggevende rol spelen, als initiatiefnemer en vanuit zijn regiefunctie. Diensten toegankelijk maken is erg belangrijk, naast outreachend werken – met brugfiguren – in kansarme buurten, kinderopvang, scholen en vrijetijdsinfrastructuur en samenwerken met ervaringsdeskundigen. Ook groepstrajecten voor bijvoorbeeld alleenstaande ouders of pas volwassen jongeren uit de jeugdhulp kunnen heel waardevol zijn. En ook voor woonbeleid heeft een lokaal bestuur belangrijke sleutels in handen om impact te hebben op armoedebestrijding. We vragen dat Vlaanderen lokale besturen meer ondersteunt en stimuleert om die belangrijke rollen op te nemen. Vandaag geeft de ene gemeente wél en de andere geen kortingen voor openbaar vervoer of de vrijetijdspas.

⁴⁵ <https://kinderrechten.be/advies/memorandum-2024-als-kinderrechten-een-prioriteit-worden-in-vlaanderen-belgie-en-europa-wint>

⁴⁶ <https://kinderrechten.be/advies/programmadedcreet-hypothekeert-het-recht-op-opvang-en-zorg-van-elk-kind>

Dat maakt dat kinderen in dezelfde klas soms heel andere voordelen krijgen. Vlaanderen kan dat soort voordelen beter zelf stroomlijnen, coördineren en automatisch toekennen.

Voer een maximumfactuur in voor het secundair onderwijs

De school- en studiekeuze van jongeren mag niet beperkt worden door financiële overwegingen. Dat is nu vaak wel het geval. Gemiddeld betalen ouders 1.309 euro per jaar voor de eerste graad secundair en er zijn grote verschillen in aangerekende kosten per school.⁴⁷ Zeker voor de algemene eerste graad zou dat niet mogen. Van ruim 1 op de 10 leerlingen hebben ouders problemen om de schoolfactuur te betalen. Digitalisering, stijgende vervoerskosten (ook voor openbaar vervoer), dure meerdaagse schoolreizen en samenwerking met externe boekenleveranciers hebben veel impact op de schoolfactuur. Terwijl leerlingen nu ook kosten moeten maken voor internet, laptop en printer, zijn de kosten voor boeken niet gevoelig gedaald. Gemiddeld zijn de facturen voor drukwerk en schoolmateriaal zelfs nog gestegen. Bovendien blijkt dat sommige dure handboeken amper gebruikt worden. Neem daarom de maximumfactuur voor het secundair onderwijs op in de regelgeving en geef de scholen genoeg werkingsmiddelen. Ondersteun scholen om een kostenbewust beleid te voeren. Praktijkvoorbeelden tonen aan dat dat een win-win is voor ouders én scholen. Het risico verkleint dat kinderen uitgesloten worden, en de scholen kampen minder met onbetaalde rekeningen. Scholen die nu al met een maximumfactuur werken, blijken bovendien niet minder uitstappen te doen. Voor gezinnen die het financieel moeilijk hebben, biedt de automatische schooltoeslag in het groeipakket extra steun. Maar die toeslag dekt de studiekosten niet.

---

⁴⁷ Studiekostenmonitor 2019: <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/onderwijsonderzoek/project/434>